

De historische Fiertelprocessie uitgelegd (17)

- Sint-Hermes overwint het geestelijk kwaad -

Alhoewel Sint-Amandus ca. 660 initieel relieken van Sint-Pieter in Ronse aangebracht heeft en Sint-Pieter hierdoor dus officieel de eerste stadspatroon van Ronse was, heeft Sint-Hermes - met de aankomst van zijn relieken in 860 en voornamelijk met de terugkeer ervan in 940 - gaandeweg die rol overgenomen.

Aanvankelijk noemde het kapittel, dat die relieken bezat, zichzelf nog het SST-Pieters- en Hermesstift, maar Sint-Pieter zal langzaamaan in de vergeethoek geraken. En onze kanunniken moeten goed geweten hebben waarom.

Spijts deze 'verschuiving' stond Albert Cambier erop dat de heilige Petrus als vroegste patroon van Ronse blijvend in eer gehouden werd. Zijn idee kreeg vorm in het Petrusbeeld, in blauwsteen uit Soignies gehouwen door Stefaan Ponette in 2001, dat links aan de ingang van de basiliek staat. Hij heeft het zelf bekostigd en koesterde nog de wens ertegenover een even groot nieuw Sint-Hermesbeeld te zien plaatsen.

Terug nu naar de groeiende Sint-Hermesverering.

Overall waar relieken van Sint-Hermes terecht gekomen zijn, is hij als 'omnipracticus' onthaald en werd hij in die rol van 'gewone' heilige vooral aangeroepen voor het bekomen van 'goede oogsten'. Alleen te Ronse heeft hij een 'promotie' gekregen naar 'specialist in de neuropsychiatrie'.

Helaas, nergens heeft het kapittel in het omvangrijke kerkarchief ook maar één spoor nagelaten over het waarom en hoe hij die specialisering verkregen heeft.

Heeft Eric Devos met zijn ergotisme-hypothese de ontbrekende schakel in het verhaal gebracht? Hebben onze kanunniken 'Doornik' de loef afgestoken, hen in snelheid en tijd gepakt? Vóór 1089 – jaar van de inwijding van onze crypte – ging daar reeds de smeekprocessie uit tegen ergotisme. De O.L.V.-kathedraal van Doornik vertoont ook hetzelfde patroon als de romaanse collegiale kerk van Ronse, maar is pas ingewijd in 1171, 42 jaar na Ronse...

Hoe ze erin geslaagd zijn en met welke filosofie om vanaf de tiende eeuw Sint-Hermes te laten fungeren als genezer van geesteszieken, blijft het grote raadsel, maar economische motieven - 'het gat in de markt' - zullen hier wel mee aan de grondslag gelegen hebben. De pelgrims zullen hiertoe bovendien 'hun steentje bijdragen'; ze hebben het bouw materiaal voor de – in die tijd gigantische - romaanse collegiaal aangebracht!

Een eerste voorstelling van Sint-Hermes en 'de bezetenheid' vinden we terug in het Noord-Henegouwse getijdenboek uit ca. 1450. Hermes staat er afgebeeld als ridder te paard, met opstaand zwaard en vergezeld van een geesteszieke uit wiens mond een vleermuisachtig duiveltje ontsnapt.

Enkele decennia later – in 1508 - zien we in de nis van de zuidelijke dwarsbeuk een beeld van Sint-Hermes met de verpersoonlijking van die bezetenheid in de geesteszieke mens verschijnen: de duivel. Maar Sint-Hermes heeft die duivel nu wel aan de ketting. Hij heeft hem vast, onder controle...

De duivel symboliseerde in de Middeleeuwen het kwaad dat zich meester maakt van de mens. En vaak komt dit door ziekte en symptomen tot uiting, zo veronderstelde men. Het bestaan van de duivel werd dan ook gebruikt om vreemde ziektes te verklaren,

misdaden die zonder reden waren gepleegd, maar ook zelfs onverklaarbare successen van andere mensen werden aan de duivel toegeschreven.

Het verhaal van de behandelingsmethoden die zich in de crypte en bovenkerk afspeelden hebben we in vorige edities verteld. Vandaag slaat die therapie niet meer zo aan: de geneeskundige wetenschap heeft in de loop der tijden voor veel neuro-psychiatrische aandoeningen oorzaken gevonden en ook andere oplossingen - vaak doeltreffender - ontwikkeld.

Na de viering van de verheffing van de Sint-Hermes collegiale kerk tot 'basilica minor' op 2 februari 2019 werd de rector van de basiliek door de bisschop van Gent aangesteld tot kerkelijk exorcist. De Kerk houdt immers vast aan het bestaan van de duivel en zijn werking. Ze doet dat in de lijn van de evangeliën die doorlopend getuigen dat Jezus mensen bevrijdde uit de macht van het Kwaad. Mensen die menen dat deze overmacht in hun leven ontwrichtend aan het werk is, kunnen dagelijks op afspraak het kerkelijk bevrijdingsgebed vragen. Er worden geen bijzondere ritën meer voltrokken. Er wordt alleen tot God en Christus – met een lang, voorgeschreven kerkelijk gebed - gebeden dat deze mens vrij mag worden om een nieuwe toekomst in te gaan. De traditielijn van vroegere tijden wordt aldus met dit vernieuwde dienstwerk verder gezet.

Soms gebeurt dat op vraag van de moderne psychiatrie zelf: mensen waarvoor – zelfs in de huidige stand van de geneeskunde – geen oplossingen gevonden worden: psychosen, meer bepaald

stoornissen in het denken: iemand waant zich Napoleon.... of is overtuigd bezeten te zijn van de duivel.

Naast de traditionele lijn blijven er ook nog andere vormen van geestelijk kwaad in de mens bestaan en hem ook ontzettend ontsieren: afgunst, jaloezie, haat, hoogmoed, hebzucht, wellust, wraak...., trekjes die niet zo duidelijk aan ziektes gelinkt kunnen worden.

De essentiële opdracht van de Kerk blijft de verkondiging van het Evangelie, op zich een bron van liefde, verdraagzaamheid en rechtvaardigheid.

Ook en vooral deze vormen van geestelijk kwaad kan Sint-Hermes in Ronse - vandaag nog en in een veranderende maatschappij waarin de klassieke geneeskunde zich verder ontwikkelt, maar waarvoor tot op heden ook nog geen medicijnen, noch therapieën aangeboden kunnen worden - aan banden leggen.

In de Fiertelprocessie volgt, na Sint-Hermes met de duivel, het schrijn van Sint-Hermes, gedragen door de Leden van de Maatschappij der Draggers en Belders. Ze hebben het schrijn met de relieken 32,6 km rond de oude stadsgrenzen gedragen op de cadans van de Belleman en brengen het – zoals de morgen van de Fiertelommegang plechtig aan de rector (opvolger van de kapitteldeken) beloofd – veilig terug naar zijn rustplaats in de basiliek, naar hem genoemd.

Voorafgaand zien we ook het Trommelfluitje van de Schuttersgilde en de aloude Schuttersgilde (zie editie 10).

Hierna volgen de ruitersgilden van Saint-Sauveur en Roborst die het schijn eeuwenlang veilig begeleid hebben langs het parcours.

Periodisch stellen we een belangrijk feit uit onze geschiedenis in de kijker. In 2024 mochten we de ruitersgilde van Roborst in de kijker plaatsen (deze van Saint-Sauveur bestaat niet meer), want het was precies 300 jaar geleden – in 1724 - dat ze het schrijn op een bijzondere wijze hebben kunnen beschermen.

Ook na de Beeldenstorm, de godsdienstoorlogen en het Verdrag van Westfalen zijn in onze contreien nog lang onrusten geweest.

In de streek van Ronse trokken de Bosgeuzen zich nog lang terug in de bossen van Muziekbos, Koekamer, Sint-Pietersbos, 't Ronsese

bos tot de Pottelberg en Horebeke en in Noord-Hengouwen en sloegen van daaruit regelmatig toe om voedsel te roven en parochiekerken in brand te steken. De wacht op de belforttoren werd in Ronse dan ook uitzonderlijk lang aangehouden.

We herdachten in 2024 dat tijdens de Fiertelommegang van 300 jaar geleden, rovers, Bosgeuzen (Egyptenaars genoemd, maar de naam kan niet verklaard worden) t.h.v. het Muziekbos, op weg naar de Boekzitting (Rijkswachtlaan) en langs de 'Bakoven op 't zand', zich meester probeerden te maken van het reliekschrijn. Dankzij het heldhaftig verweer van de ruiters van Roborst en Saint-Sauveur bleef het schrijn gevrijwaard en werden de boosdoeners op de vlucht geslagen.

Met ook een persoonlijke visie, gevormd uit een gesprek met de rector en ontwikkeld na raadpleging van de vele werken over Sint-Hermes van Albert Cambier, Eric Devos en Guido Gadeyne, maar ook uit de diepgaande gespreken over religie met mijn oom, 'Paster' Mol. En gelinkt aan mijn cursus 'Psychiatrie' van lang geleden.

Foto 1 en 3: Dirk Waeterloos

Wim Cambier